

אלול התשע"ג

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

לפקידתה של חנה

לראש השנה (על פי שיעורים של הרב משה ליכטנשטיין והרב אמנון בזק)

סמלי בשמו, שלא כתפקידה של חוה, האם; דבר אינו משקף את משימתו של אדם הראשון להיות לאב... האישה בקהילה הטבעית עסוקה באימהותה יותר משהגבר עסוק באבהותו. האימהות, שלא כאבהות, מעידה על מצב מיוחד שבו שרויים הגוף והנפש לאורך זמן. תשעת חודשי ההריון, על כל השינויים הביולוגיים והפסיכולוגיים הנלווים להם, לידת התינוק בכאב ובסבל, הנקתו, וכן, מאוחר יותר, ההשגחה על הילדים והטיפול בהם – כל אלה הם מרכיבים בחוויית האימהות. בקצרה: האישה מסורה לילד בלב ונפש, והיא חווה את תפקידה כאם בכל מחשבותיה ובכל תחושותיה. האב, אם רק ירצה, יוכל להכחיש את אבהותו ולזנוח את אחריותו. האם קשורה אל הילד; האב יכול לשוטט בכל אשר יחפוץ ולשכוח הכול. האימהות בקהילה הטבעית היא חוויה – אמנם בלתי גאולה ולפיכך גם בלתי מעודנת, ובכל זאת הריהי חוויה. האבהות, מבחינה גופנית, אין משמעה דבר הניכר לעין או הראוי להיזכר. הזכר, מבחינה גופנית ונפשית, איננו חווה את אבהותו.

כללו של דבר: במסגרת הקהילה הטבעית תופסת האם עמדה מרכזית, בעוד שהאב מורד למעמד שהוא בלתי מוחשי ומעורפל, כיוון שאין עמו כל כבלים מגבילים. האימהות היא מצב המוטל על האישה באשר היא, ולכן נגזר שמה של חוה ממעמדה כאם כל חי, בעוד שבין שמו של אדם הראשון ובין עובדת אבהותו אין דבר וחצי דבר. "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה?" (ישעיה מט, טו).

6. גמרא בברכות לא:

"וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידיים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן

1. ילקוט שמעוני שמואל א' א' ד"ה 'וכעסתה':

"וכעסתה צרתה גם כעס, מכעסת וחוזרת ומכעסת, מה הוות א"ל? זבנת לברך רבא סודר וכתונת וחלוק?! א"ר נחמן בר אבא היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר?! ובשש שעות היתה אומרת לה חנה אין את עומדת ומקבלת בניך שבאו מבית הספר?! ר' תנחום בר אבא אמר היו יושבים לאכול והיה אלקנה נותן לכל אחד ואחד מבניו חלקו, היתה פנינה מתכונת להכעיס את חנה והיתה אומרת לאלקנה תן לזה בני חלקו, ולזה בני חלקו, ולזה לא נתת חלקו"

2. שמואל א' ח:

"ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים".

3. בראשית ל' א:

"ותקנא רחל באחתה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי".

4. בראשית רבה ע"א, ז:

"רבנן דרומאה בשם ר' אלכסנדר בשם ר' יוחנן אמר (איוב טו) החכם יענה דעת רוח, זה אברהם, (בראשית טז) וישמע אברם לקול שרי, וימלא קדים בטנו, זה יעקב, ויחר אף יעקב ברחל ויאמר וגו', א"ל הקב"ה כך עונים את המעיקות חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה, ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן, ממך מנע ממני לא מנע, אמרה לו כך עשה אביך לאמך לא חגר מתניו כנגדה, אמר לה אבי לא היה לו בנים אבל אני יש לי בנים".

5. הרב סולוביצ'יק בספרו "אדם וביתו":

"התורה מספרת לנו, כי אדם הראשון קרא את "שם אשתו חוה, כי היא היתה אם כל חי" (בראשית ג, כ). אך שמו שלו איננו מזוהה עם אבהות; הוא קרוי "אדם" או "איש", אבל לא "אב". תפקידו כאב לא תואר באורח

להקדוש ברוך הוא 'צ-באות', עד שבאתה חנה וקראתו צ-באות

12. גמרא ר"ה י"א:

"בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה"

13. בראשית כ', יג:

"ויהי כאשר התעו אתי אלקים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא".

14. בראשית ט"ז ב-ג:

"ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ד' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי. ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתי מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה".

15. בראשית רבה ע"א, ז:

"אמרה לו וזקינד לא היה לו בנים וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה יכולה את לעשות כשם שעשתה זקנתי, אמרה לו מה עשתה אמר לה הכניסה צרתה לתוך ביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הנה אמתני בלהה בא אליה ואבנה גם אנכי, מה זו נבנית על ידי צרתה אף זו נבנית על ידי צרתה".

16. ילקוט שמעוני רמז ע"ז:

"א"ר יונה בש"ר חמא כיון שראתה חנה שלא ילדה אמרה אומר לו שיכניס צרתי בתוך ביתי, ומתוך כך יראה הקב"ה ויפקוד אותי. אמר לה הקב"ה חנה הפקדת אצלי נפשות חייד אני משלם לך כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות".

יהי רצון שניפקד כולנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם, וניכתב וניחתם לחיים טובים ולשלום

דדים הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן".

7. ילקוט שמעוני שמואל א' ד"ה 'אמר':

"אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע, יש צבא למעלה - יש צבא למטה, הצבא של מעלה - לא אוכלים ולא שותים ולא פרים ורבים ולא מתים אלא חיים לעוה"ב, והצבא של מטה - אוכלים ושותים ופרים ורבים ומתים ואינם חיים, ואיני יודעת מאי זו צבא אני, אם מצבא של מעלה אני, לא אהא לא אוכלת ולא שותה ולא מולידה ולא מתה - אלא חיה לעולם, ואם מצבא של מטה אנכי, אהא מולידה ואוכלת ושותה".

8. בין חנה לרחל

"וַיֵּאָהֲב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל" (בראשית כ"ט, יח)

"כִּי אֶת חַנָּה אָהַב" (שמ"א א', ה)

"וַנִּפְתְּלֵי אֶ-לֵהִים נִפְתְּלֵי עִם אַחֲתֵי גַם יִכְלְתֵי" (בראשית ל', ח)

"וְכַעֲסֶתָהּ צָרְתָהּ גַם פֶּעַס בְּעֵבוֹר הַרְעָמָה... מִדֵּי עֲלֵתָהּ בְּבֵית ה' בֶּן תִּכְעַסְסָנָה" (שמ"א א', ו-ז).

"וַיִּזְכֹּר אֶ-לֵהִים אֶת רָחֵל... וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן" (שם, כב-כג);

"וַיִּזְכְּרָה ה'... וַתֵּהָר חַנָּה וַתֵּלֶד בֶּן" (שמ"א א', יט-כ).

לשון זו אינה נזכרת אצל העקרות האחרות במקרא – שרה, רבקה ואשת מנוח.

"וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֶ-לֵהִים אֶת חֲרָפְתִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרִי" (בראשית ל', כג-כד);

"וַתֵּהָר חַנָּה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵה' שְׂאֵלְתִיו" (שמ"א א', כ).

9. בראשית ל', כב-כד:

וַיִּזְכֹּר אֶ-לֵהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי אֶ-לֵהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ. וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֶ-לֵהִים אֶת חֲרָפְתִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרִי

10. תפילת חנה ונדרה

(ט) וַתִּקֶּם חַנָּה אַחֲרֵי אֲכָלָהּ בְּשֵׁלָה וְאַחֲרֵי שָׁתָה וְעָלִי הִפְהִן יֹשֵׁב עַל הַפֶּסַע עַל מְזוֹזֹת הַיֵּכָל ה': (י) וְהִיא מָרַת נַפְשָׁהּ וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה' וַבְּכֹה תִבְּכָה: (יא) וַתִּדְרֹךְ נֶדֶר וַתֹּאמֶר ה' צ-באות אם ראה תראה בעיני אמתך וזכרתני ולא תשפח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חיינו ומורה לא יעלה על ראשו: (יב) והיה כי הרבתי להתפלל לפני ה'...

11. גמרא ברכות לא ע"ב:

'ותדר נדר ותאמר ה' צ-באות' – אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שקראו